

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

М. Қозыбаев атындағы
Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті

«Қозыбаев оқулары-2018: Еуразиялық әлеует және жаһандық
сын-қатерлер жағдайындағы жаңа даму мүмкіндіктері» атты
Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның

МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-практической конференции
«Козыбаевские чтения-2018: Евразийский потенциал и новые
возможности развития в условиях глобальных вызовов»

III

Петропавл,
2018

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті

**«Қозыбаев оқулары-2018: Еуразиялық әлеует және жаһандық
сын-қатерлер жағдайындағы жаңа даму мүмкіндіктері» атты
Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның**

МАТЕРИАЛДАРЫ

(2018 ж. 16 қараша)

МАТЕРИАЛЫ

**международной научно-практической конференции
«Козыбаевские чтения-2018: Евразийский потенциал и новые
возможности развития в условиях глобальных вызовов»**

(16 ноября 2018 г.)

**Петропавл,
2018**

УДК 378
ББК 74.58
Қ 75

*Издается по решению Научно-технического совета
Северо-Казахстанского государственного университета
им. М. Козыбаева (протокол №2 от 24.10.2018 г.)*

Редакционная коллегия:

Омирбаев С.М. – д.э.н., профессор, ректор Северо-Казахстанского государственного университета им. М. Козыбаева – председатель

Ибраева А.Г. – д.и.н., профессор, и.о. проректора по науке и инновациям Северо-Казахстанского государственного университета им. М. Козыбаева – заместитель председателя

Валиева М.М. – к.э.н., декан факультета истории, экономики и права

Пашков С.В. – к.г.н., декан факультета математики и естественных наук

Курмашев И.Г. – к.т.н., декан факультета инженерии и цифровых технологий

Иманов А.К. – к.п.н., и.о. декана педагогического факультета

Сабиева Е.В. – к.ф.н., директор института языка и литературы

Абуов Н.А. – к.и.н., заведующий кафедрой истории Казахстана и социально-гуманитарных дисциплин

Плешаков А.А. – к.и.н., доцент кафедры истории Казахстана и социально-гуманитарных дисциплин

К 75 **«Козыбаевские чтения-2018: Евразийский потенциал и новые возможности развития в условиях глобальных вызовов»:** материалы международной научно-практической конференции: в 3-х томах. Т. 3. – Петропавловск: СКГУ им. М. Козыбаева, 2018. - 347 с.

ISBN 978-601-223-086-4

Сборник содержит материалы Международной научно-практической конференции «Козыбаевские чтения-2018: Евразийский потенциал и новые возможности развития в условиях глобальных вызовов». Здесь представлены тезисы научных докладов казахстанских и зарубежных ученых, а также молодых исследователей в различных отраслях современной науки. Издание представляет интерес для преподавателей вузов, средних, средних специальных учебных заведений, а также для широкого круга читателей, интересующихся современными разработками в самых разных сферах знаний.

УДК 378
ББК 74.58

ISBN 978-601-223-086-4 (т. 3)
ISBN 978-601-223-089-5 (общ.)

© СКГУ им. М. Козыбаева, 2018

5. Алиханов М. Влияние солей недостающих микроэлементов на удой коров / М. Алиханов, Р. Чавтараев // Молочное и мясное скотоводство – 2004.- № 7.- С. 26-27.
6. Тореханов А.А. Достижения животноводства за годы независимости республики// Вестник сельскохозяйственной науки Казахстана. - 2011. - № 6. - С. 19-23.

УДК 664.

ТҮЙЕ ЕТІНІҢ ФИЗИКО-ХИМИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШІ

Кененбай Ш.Ы., доцент, т.ғ.к., **Сансызбай А., Тұрақ Г.,** бакалавр
(*Алматы Технологиялық Университеті*)

Мал шаруашылығы өнімдері өндірісінің 4,0%-ке ұлғаюы есебінен ауыл шаруашылығының жалпы өнімінің өсуі 2,0%-ті құрады.

Ауыл шаруашылығы өнімдері өндірісінің өсуі 12 өңірде, 1 өңірде өткен жылдың деңгейінде, 1 өңірде төмендеу (Батыс Қазақстан) байқалып отыр.

Ең көп өсу Жамбыл (4,2%-ке), Ақтөбе (4,0%-ке), Маңғыстау және Түркістан облыстарында (3,8%-тен) белгіленді.

Статистика комитетінің баспасөз қызметі мәліметі бойынша 2018 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша ауылшаруашылық өндірушілердің барлық санаттарындағы жылқы саны 6,9%-ға, түйе 7,2%-ға, ірі қара мал 5,5%-ға, құс – 8,1%-ға, қой мен ешкі 0,8%-ға ұлғайды.

Жалпы Қазақстанда қазақи тұқымды қос өркеш түйе (бактриан) және бір өркешті нар дромедар тұқымы өсіріледі. Елімізде түйенің асылтұқымдылары да бар. Агроөнеркәсіптік кешенді дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарламасында асылтұқымды мал шаурашылығының жаңа ережесіне сәйкес асылтұқымды түйенің бір басын сатып алу үшін 100 мың теңге субсидия қарастырылған [1].

Түйе етінің технологиялық қасиетін зерттеу үшін, жылқы етімен салыстыра отырып пісіргенде және қуырғанда жылумен өндеудің ұзақтығын, оны жоғалту көлемін анықтадық. Түйе еті мен жылқы етінің жылумен өндеудегі ұзақтығы орташа алғанда бірдей. Дайын өнім сапасын сипаттайтын көрсеткіштердің бірі ол – шикізаттың ылғалды сақтау қасиеті. Жылулық өндеуден өткізгеннен кейінгі ет шырыны шығынының ұлғаюы өнім сапасының төмендегенін көрсетеді және де жалпы өндіріс экономикасына әсер етеді. Түйе етінің артықшылығы – ол өзінің тағамдық құндылығы жағынан сиыр етінің құндылығынан төмен емес және арзан шикізат көзі болғандықтан, экономикалық жағынан тиімді болып табылады. Кемшілігі – ұлпа құрылысы ірі талшықты және тәтті дәмімен ерекшеленеді [2, 3].

Түйе етінің пісірген кездегі жоғалтатын көлемі 40,5–41,9% (орташа 41,2%), жылқы етінікі 40,1–41,6% (орташа 40,9%).

Қуырған кезде түйе еті салмағының 35,6–36,3% (орташа 35,95%), ал жылқы еті 35,4–36,1% (орташа 35,3%) жоғалтады.

Түйе етін пісірген кезде алғашқы салмағына қарағанда 41,8–48,5% ылғалдылығын, ал қуырғанда 48,4–48,9% ылғалдылығын жоғалтады.

Түйе етінің майды жоғалту қасиеті (май сорпаға ауысады) пісірген кезде алғашқы салмағының 12,80–18,30% тең. Майдың негізі етте қалып, сорпаға аз бөлшегі кетеді. Етті қуырған кезде майдың бір бөлшегін қуырып жатқан зат жұтады. Еритін заттар еттен пісірген кезде шығады. Түйе етін пісіргенде ақуыздың 7,6–9,8%, қуырғанда 5,0–6,0% жойылады. Пісірген кезде минералдық, азоттық және экстрактивтік заттардың құрамы өзгереді [3, 4].

Түйе етін пісіргенде 36,9% дейін азоттық, экстрактивтік, 18,1% дейін минералды заттар сорпаға ауысып кетеді. Түйе етін қуырған кезде бұл заттардың жоғалуы 1,5–1,7 есе аз. Пісірілген және қуырылған түйе етінің физика-химиялық көрсеткіші, зерттеудің көрсетуі бойынша, піскеннен кейін жоғалмай етте қалатын ылғалдылық 48,1–50,15% құрайды, бұл шикі етпен салыстырғанда орта есеппен 12% аз (1 кесте) болып келеді.

1 Кесте Піскен түйе етінің физико-химиялық және технологиялық көрсеткіші

Көрсеткіші	Піскен ет		
	Иық бөлігі	Сыртқы бөлік	Покромка
Су ұстағыштық қабілет, тұрақты ылғал байланысы.	48,10	48,84	49,51
Ақуызды біріктіретін талшықтар: коллаген, жалпы ақуызға	2,95	2,68	3,07
Лабилді коллаген, жалпы коллагенге	31,21	29,64	28,54
Кесінді кернеуі, 10^{-4} Н\м ²	19,03	18,24	17,04
pH	6,01	6,04	6,01

Покромкадағы жалпы коллагеннің ең көбі – 3,07%, Жауырынның иықтық бөлігінде – 2,95% ақуызға, айырмашылығы бар.

2 Кесте Қуырылған түйе етінің физико-химиялық және технологиялық көрсеткіші

Көрсеткіші	Қуырылған ет	
	Жуан шеті	Ішкі бөлік
Су ұстағыштық қабілет, тұрақты ылғал байланысы.	50,08	50,15
Ақуызды біріктіретін талшықтар: коллаген, жалпы ақуызға	2,01	2,00
Лабилді коллаген, жалпы коллагенге	24,68	23,65
Кесінді кернеуі, 10^{-4} Н\м ²	15,64	14,10
pH	6,06	6,14

Коллагеннің ең аз мөлшері жуан жерінде және ішкі бөлшегі – 2,00%, яғни покромка мен жауырынның иық бөлігінен аз.

Жалпы коллагеннің жоғарылығы мен бірге лабилді коллаген – 28,54% .

Сыртқы бөлігі мен жауырынның иық бөлігінде лабилді коллаген 29,64% және 31,21% , екеуінде де аспаздық бөлімінің тушы покромкаға қарағанда төмен.

Қорытынды: пісірілген, қуырылған түйе етінің pH өзгеруі мен ылғал байланыстылық қабілеттілігі жоғарыда айтылғандай еттің құрамы мен қасиетіне әсерін тигізеді. Жылулық өңделген еттің қанша мөлшерде шығын болатынын анықтадық.

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің 01.09.2018 статистикасы. <http://tobolinfo.kz/v-kazahstane-pogolove-loshadej-i-verbljudov-uvclchilos-bolec-chem-na-6%>.
2. Кененбай Ш.Ы. Пищевая ценность верблюжьего мяса РК. Сборник научных статей «Развитие науки в XXI веке: естественные и технические науки», Нью-Йорк, США., Том.2. с.169-175, 2016г.
3. Кененбай Ш.Ы., Разработка технологии полуфабрикатов из верблюжьего мяса, диссертация на соискание ученой степени к.т.н., 2002
4. Кененбай Ш.Ы., Есенгазиева А.Н. / Түйе етінің көрсеткішін анықтау, «Тағам өнеркәсібінің инновациялық дамуы» ХФТК материалдары, АТУ, 27-28.10.2016ж, Алматы, б.63-66.

5. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ НАУКИ

Барлубаев А.С., Сергазин Ж.Т. (ТОО «СевКазНИИСХ», а. Бесколь) Проведение исследований по оценке качества мяса (мраморности, толщины подкожного жира) с использованием современных технологий (УЗИ-сканеров).....	152
Габдулин Ж.М., Бекмагамбетов Н.Е. (ТОО «СевКазНИИСХ», а. Бесколь) Дорашивание и откорм молодняка на откормочных площадках.....	155
Горелик И.В. (СКГУ им. М. Козыбаева) Опыт Казахстана в развитии органического земледелия.....	157
Жантлеуов Д.А., Жаксалыков Р.А., Поляк А.И., Горт К.П. (СКГУ им. М. Козыбаева) Генеалогическая структура стада мясного скота в ТОО «Племзавод Алабота» и история создания заводских линий.....	160
Жумагалиева Г.М., Кулатаев Б.Т. (Казахский национальный аграрный университет) Продуктивность козликов зааненской породы при различных способах выращивания.....	163
Иманкулов Б.Б., Сергазин Ж.Т. (ТОО «СевКазНИИСХ», а. Бесколь) Применение премиксов в рационах коров мясных пород.....	166
Иманкулов Б.Б., Сергазин Ж.Т. (ТОО «СевКазНИИСХ», а. Бесколь) Изучение экономической эффективности при использовании подкорма и минеральных добавок в мясном скотоводстве.....	170
Иманкулов Б.Б., Айтжанов Е.С. (ТОО «СевКазНИИСХ») Целесообразность применения различных подкормок в рационах молочного скота в северных областях Казахстана.....	174
Кененбай Ш.Ы., Сансызбай А., Тұрақ Г. (Алматы Технологиялық Университеті) Түйе етінің физико-химиялық және технологиялық көрсеткіші.....	177
Кененбай Ш.Ы., Абдрахаева А., Мадиярова Г. (Алматы Технологиялық Университеті) Түйенің өркеш майының тағамдық құндылығы.....	179
Курманов А.К., Кабдушева А.С., Хасенов У.Б. (КГУ им. А. Байтұрсынова) Частная методика экспериментальных исследований одношнекового экструдера ПЭ – 20.....	181
Курманов А.К., Кабдушева А.С., Хасенов У.Б. (КГУ им. А. Байтұрсынова) Теоретические исследования движения прессуемого материала в шнековом канале экструдера.....	185
Малицкая Н.В., Хасенова А.Р., Байсеит Г., Онгар Ж. (СКГУ им. М. Козыбаева) Экологическое испытание гибридов ярового рапса в условиях Северо-Казахстанской области.....	190
Миргородский М.И., Бекмагамбетов Н.Е., Тлегенов А.М., Нюренберг А.С. (ТОО «СевКазНИИСХ») Организация производственного процесса в товарных хозяйствах мясного направления.....	192
Новикова А.В., Цомкало А.Г., Садуов А.К. (СКГУ им. М. Козыбаева) Возможность применения стимуляторов роста при выращивании сеянцев древесных растений в условиях СКО.....	195
Нұрланқызы С. (С. Сейфуллин атындағы Қазақ Агротехникалық университеті) Құс шаруашылығы азық қорының тиімділігін арттыру.....	199
Пучкова С.Ю., Такенова Д.Е., Амелина В.А. (СКГУ им. М. Козыбаева) Продуктивность яровой пшеницы китайской селекции при сортоиспытании в условиях лесостепи Северного Казахстана.....	204
Оразбаев С.А., Райымбеков Б.А. (Қазақ Ұлттық Аграрлық Университеті, Алматы қ.), Сеиткаримов А. («Оңтүстік-Батыс мал және өсімдік шаруашылығы ғылыми-зерттеу институты» ЖШС, Шымкент қ.) Қазақстанның	